

Myriam Leroy
**Het mysterie van
de vrouw zonder hoofd**

Uit het Frans vertaald door Marijke Arijs

ROMAN

**T
Z
A
R
A**

*'De Geschiedenis is een fictie die ons helpt
het heden te begrijpen.
Afhankelijk van het heden verandert het verleden.'*

(Een onbekende op Instagram)

*Ten behoeve van het verhaal zijn bepaalde personages,
emoties, namen en situaties verzonnen. De chronologie
wordt niet altijd gerespecteerd. De gedachten van de
protagonisten zijn toe te schrijven aan de auteur.
Alleen de aangehaalde documenten (brieven, affiches,
toespraken, artikelen, dagboeken, persberichten...) en
de uitspraken van levende en dode personen die in de
roman hun opwachting maken zijn authentiek.
Alles wat tussen aanbalingstekens staat is echt gebeurd,
of in ieder geval echt gezegd.*

Op het kerkhof van Elsene ligt een vrouw begraven die in 1942 met een bijl werd onthoofd.

Haar naam is Russisch. Ze was heel klein van stuk en had de charme van een piraat.

De Russen die zich haar herinneren, zeggen dat ze de loop van de oorlog veranderd heeft.

De Belgen zeggen niets. Ze zijn haar vergeten.

Er is niet veel meer over haar te vinden: een beknopte vermelding in een proefschrift uit 1988, een Spaanse blogpost, een paar documenten in het Rijksarchief die binnen afzienbare tijd zullen zijn vergaan, enkele staaltjes van Sovjet-propaganda van een kitscherigheid die veel zegt over hun waarachtigheid en een handvol herinneringen van haar jongste zoon, die drie jaar oud was toen ze aan haar einde kwam. Hij is nu vierentachtig.

Haar oudste zoon is onlangs overleden. Hij was naar verluidt in de war en verbleef in een inrichting. Sommigen denken dat het allemaal door zijn moeder komt, of beter gezegd door de dood van zijn moeder.

De onthoofde vrouw heeft ook een kleinzoon en vier kleindochters. Aan die kleindochters is de roman opgedragen. Aan hen en aan alle vrouwen die naast hun eigen verantwoordelijkheden ook die van anderen op zich nemen.

1

Marina Chafroff-Maroutaëff had niets dan minachting voor de *smokkeleirs* die levensmiddelen tegen woekerprijzen verkochten op de zwarte markt. Alleen bourgeois, oorlogsprofiteurs en Duitsers konden het zich veroorloven om daar te kopen.

Ze haatte hen, allemaal.

Telkens als Marina in de buurt kwam van de Radijzenstraat, het Brusselse epicentrum van de zwarte handel in boter, waar Charles Trenet rondwandelde alsof er niets aan de hand was, hoopte ze dat er een explosie zou plaatsvinden, een bombardement dat die dwazen tot moes zou reduceren. Maar vandaag was zij daar ook, met haar mandje, wat geld en veel tegenzin. Vandaag wilde deze huismoeder voor haar kinderen een taart bakken die smaakte naar haar eigen kindertijd, met veel te veel vet en suiker: een Napoleontaart, die hun hoofd zou doen tolleren van plezier. Bij de buurvrouw had ze tot reuzel gemalen zwoerd op de kop getikt en ze had nog wat suiker en magere melk over, maar eieren had ze niet. Sinds het begin van de oorlog kon ze er op de legale markt geen meer vinden. Meer dan een luxe-product waren eieren een soort van legende geworden, zoals sommige Japanse runderen en bepaalde Franse vogels: iedereen had ervan gehoord, maar niemand had ze ooit gegeten.

In de Radijzenstraat verdrong de menigte zich, zoals op een meeting van die klootzak van een Léon Degrelle, leider van de Rex-partij, rond kratten waar nepboeren en echte schurken hun waar sleten die ze ergens hadden geritseld. Als de politie onverwacht kwam controleren, klaptten ze hun tafels in en verdwenen ze in een oogwenk in de kelderramen. Die kelderramen waren de belangrijkste troef van die typische straat in

de Marollen, een louche buurt waar indringers 's avonds anonieme klappen kregen.

De klanten stonken naar vis. Hun haar, hun jassen en hun adem hadden een vislucht. Er had een wonderbaarlijke visvangst plaatsgevonden op de Noordzee, de vissers waren op een school haringen gestuit en nu waren de gezinnen al zes weken aan het zouten, roken en pekelen en aten ze rolmops bij iedere maaltijd.

Het was een goede zaak geweest, en niet alleen voor hun magen: Belgen dachten alleen maar aan eten en de voedseltekorten waren het voornaamste gespreksonderwerp. Ze konden verschrikkelijk doordrammen. Ooh, de herinnering aan echte koffie, en aah, de smaak van bosbessenjam, kip aan het spit en kaas...

Nu konden de mensen eindelijk over iets anders praten. Over de kou van die winter bijvoorbeeld, de strengste in vijftienzeventig jaar. En over tips om die kou te overleven: je jas alleen uitdoen in bed, in het vuur opgewarmde bakstenen gebruiken als warmwaterkruik, hout gaan hakken in de parken, de zittingen van openbare banken losschroeven om ze tot aanmaakhout te verzagen... en vaak naar de bioscoop gaan, want daar was het warm. De geariseerde films en de stuitende Duitse bioscoopjournaals van Continental Films moest je er wel bij nemen, maar de Brusselaars gingen er minstens twee keer per week heen.

Marina vroor nog liever dood dan al die onzin te moeten slikken. Ze was zo onbuigzaam als de wet. Voor een buitenstaander kon dat grappig zijn, zo'n kleine vrouw die zo fel tekeeringing. Dan leek ze wel een tekenfilmfiguurtje of een als volwassene vermomd kind.

Sommige handelaars in de Radijzenstraat hielden haar voor een jongetje – een smokkelaar had haar *ket* genoemd toen hij haar het wisselgeld gaf en ze had hem niet tegengesproken. Het misverstand liet Marina onverschillig. Het kwam haar niet

slecht uit. In een situatie als deze was het een voordeel om er als een kind uit te zien. Niemand wantrouwde kinderen, niemand lette op hen. Ze konden broeien op zoveel sabotagedaden en aanslagen als ze wilden, ze konden de vreselijkste geweld-daden plegen... Niemand dacht eraan hen aan de tand te voelen.

Het was de laatste avond die Marina samen met haar kinderen zou doorbrengen. Ze wilde hen de warme herinnering aan een zorgzame moeder nalaten. Als ze dood was, zou dat alles zijn wat haar kleintjes nog hadden: vluchtige beelden die weldra tot indrukken zouden vervagen.

Ze had lang geaarzeld voor ze besloot zich bij de Duitsers aan te geven. Zich aangeven betekende de zorg voor Nikita en Vadim overlaten aan haar echtgenoot, een man die evenveel talent had om met kinderen om te gaan als tijd om zich met hen bezig te houden: bitter weinig en alleen als hij in een goede bui was.

Ze was tot de conclusie gekomen dat Joeri de opvoeding van zijn kinderen nooit op zich zou nemen, maar dat hun grootmoeders dat zouden doen. Dat was een opluchting voor haar. Marina kon haar dood rustig tegemoetzien: die dames wisten tenminste hoe je knieën desinfecteert en dictees corrigeert, wanneer je een sjaal omdoet en wanneer niet. Allemaal dingen die haar Joeri niet wist. Die hem niet interesseerden.

En dus zou Marina vanavond een taart bakken, die opeten, afscheid nemen van haar dierbaren en vervolgens naar het nazi-hoofdkwartier lopen om te zeggen: Hier ben ik dan, ik ben degene die jullie zoeken.

De vertaler ontving voor dit boek een projectbeurs van Literatuur Vlaanderen.

© 2023 *Le Mystère de la femme sans tête*, Editions Seuil

© 2025 Uitgeverij TZARA / Standaard Uitgeverij nv
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en Marijke Arijs

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Omslagontwerp: Herman Houbrechts
Opmaak binnenwerk: www.intertext.be
Auteursfoto: Romain Garcin

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 223 4097 4
D/2025/0034/194
NUR 302